

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Նշանակութեամբը շատ հին, պատմական իրողութիւն մը, իսկ իր ձեւով նոր բառ մը։ Հայ ժողովուրդը կրցած է պահել իր գոյութիւնը և իր ազգային կեանքին աւանդութիւնները դարերու ընթացքին, պայքարելով այն ազգականերու դէմ որոնք սպառնացած են այլասերել զինքն։ Նորութիւն մը ըսած չենք ըլլար եթէ յիշենք հայ ժողովուրդի ինքնապահպանութեան պայմանները. այսինքն՝ Հայ Արիւնը, Հայ Լեզուն, Հայ Եկեղեցին։

Հայ արիւնը նոյն ինքն հայ ընտանիքն է։ Օտար ամուսնութիւններ կ'այլասերեն հայ արիւնը և պատճառ կ'ըլլան օտարանալու։ Հայ արիւնը ո՛չ միայն կ'այլասերի օտար կամ խառն ամուսնութիւններով, այլ նաեւ ինքն իր մէջ կ'ապականի, երբ չեն յարգուիր ընտանեկան սրբութեան պայմանները և սեռային մաքուր կենցաղի սկզբունքը։ Օտար կամ խառն ամուսնութիւններու մէջ բացառիկ իրողութիւններ կան, այսինքն ոչ-հայ աղջիկ մը երբ ամուսնանայ հայու հետ կրնայ օրհնաբեր ըլլալ իր գալուստը, հերիք է որ Հռութի պէս յայտարարէ թէ «քու ժողովուրդդ իմ ժողովուրդս է և քու աստուածդ իմ աստուածս է»։ Բայց սեռային սրբութեան ապականութիւնները ունէ արդարացում չունին։ Ախտաւոր, ապականեալ արիւն մը թշնամի է ցեղային ինքնուրոյն յատկութիւններու պահպանութեան. որովհետեւ կ'իյնայ ցեղին կորովը, կը տկարանայ անոր զիմադրական ոյժը կեանքի պայքարին մէջ, կը մթաղնի մտաւոր կեանքի պայծառութիւնը։ Հիւանդոտ, տկար մարմինը չի ճառագայթեր այլևս ցեղային հարազատ յատկութիւնները. անոր տեսութեան հորիզոնը գերեզմանին եզերքն է այլևս։

Հայ լեզուն հայ արիւնի պէս կարևոր է ցեղային պահպանութեան համար։ Հայ լեզու ըսելով չենք հասկնար միայն խօսակցութեան պարզ լեզուն. ասիկա անհրաժեշտ է, բայց ամէն բան չէ, մանաւանդ նոր սերունդին տեսակէտէն. հայացի կրթութիւն և դաստիարակութիւն անհրաժեշտ է, առնուազն զօրաւոր նախակրթութեան մը սահմաններուն մէջ։ Հայ մը, մանաւանդ զարգացած մշակուած հայ մը, իր մայրենի լեզուով կարգալու է, գրելու է, արտայայտուելու է. եթէ ոչ կ'իյնայ լեզուն. և այս վտանգը աւելի ակնյայտնի է Եւրոպայի և Ամերիկայի հայ գաղութներու մէջ։ Այս է պատճառը որ Սիմն ասկէ յառաջ ալ խնամքով զգացուց հայացի զօրաւոր նախակրթութեան պէտքը այսօրուան հայ սերունդին համար, և այս անգամ նորէն կը մատնանջէ այդ կարևոր պէտքը։

Եթէ այսօր չկազմակերպուի հայացի զօրաւոր նախակրթութիւնը, վաղը շատ ուշացած պիտի ըլլանք։ Վտանգը տեսնելէ ետքը զայն չվերցնել մէջտեղէն, խեղացի մարդու գործ չէ։ Ուրիշ ամէն միջոց կեղակարծ է ըստ մեզ եւ պարզ ժամավաճառութիւն։ Հայը որպէս զի հայ մնայ, հայերէն խորհելու է, հայերէն զգալու է, հայերէն կարգալու է, հայերէն գրելու է եւ հայերէն խօսելու է, իւրեւ արդիւնք հայացի զօրաւոր նախակրթութեան։

Հայ Եկեղեցին, հայ արիւնէն և հայ լեզուէն ետքը, ամէնէն կենսական

պայմանն է հայ ժողովուրդի ինքնապահպանութեան, Հայաստանեայց եկեղեցին ո՛չ միայն իբրեւ կրօնական հաստատութիւն, հայ ժողովուրդին պատմական դիրք մը տուած է քրիստոնէական ընդհանուր եկեղեցւոյ ընտանիքին մէջ, այլ նաեւ անոր հովանիին տակ աշխուսցած եւ ամրացած են հայ ժողովուրդին ընտանեկան եւ ընկերային կեանքին սկզբունքները: Ասոր համար է որ հայ ժողովուրդը եւ Հայաստանեայց եկեղեցին նոյնացած են իրարու հետ ինչպէս պատմութեան մէջ նոյնպէս եւ այսօր: Մայրենի եկեղեցին է ան, չես կրնար զատել զայն իր զաւակներէն: Վարդանանք կը պուային Պարսից արքունիքին դէմ, ըսելով թէ մեր եկեղեցին մեր Մայրն է, իսկ մեր հայրը՝ Աւետարան: Տասնըհինգ դարերէ իվեր այս եղած է հայ ժողովուրդին Դաւանանքը իր եկեղեցւոյ մասին:

Հայ եկեղեցւոյ կապը հայ ժողովուրդին հետ զարմանալի իրականութիւն մըն է եւ հայր հայ պահելու կենսական պայմանը: Գիտենք թէ հայ ժողովուրդին ինչինչ հատուածները քաղաքական դժբախտ իրողութիւններու ճնշումներուն տակ, կորնցուցած են իրենց մայրենի լեզուն, մայրենի լեզուն, այո՛, որ ինչպէս ըսինք պայման մըն է հայացիութեան, բայց զարմանալի իրականութիւն մըն է նաեւ որ թիւրքախօս, քրդախօս, արաբախօս, վրացախօս, եւ այլն հայը իր հայութիւնը կ'արտայայտէ իր Մայրենի եկեղեցիով: Մայրենի եկեղեցին ամէն ինչ է այս ալլալեղու Հայոց համար:

Հայաստանեայց եկեղեցին, իբրեւ գլխաւոր աղբակը հայ ժողովուրդի հայ պահպանութեան, իր մէջ պահած է նաեւ աղգային թանկագին արժէքներ զեղարուեստի ամէն ճիւղէն, եւ մասնաւորապէս պահպանն ու պահարանը եղած է Հայ լեզուի գանձերուն: Ընդհանուր եւ անխզելի զօդակապ մը բոլոր Հայոց մէջ, ուր որ ալ սփռուած ըլլան անոնք, ի՛նչ պայմաններու ներքեւ ալ գրտնուին: Ո՛չ մէկ յարանուանութիւն, ո՛չ մէկ հատուած, ո՛չ մէկ կուսակցութիւն, ինքզինք չի նկատեր եւ չի կրնար նկատել անկէ դուրս, ի՛նչ ալ եղած ըլլայ անոնց իւրաքանչիւրին կարծիքը եւ ուղղութիւնը. վասն զի ամէնքն ալ, վերջապէս, կ'զգան որ հայ են եւ Մայրենի եկեղեցին՝ եկեղեցին է հայութեան, եւ իրենք բան մը կը պարտին Անոր՝ իրենց զոյութեան մէջ:

Այս իրականութիւններուն հանդէպ իրենց աչքը խփողներ եւ իրենց Մայրենի եկեղեցին հարուածողներ՝ ստորագործներ են պարզապէս: Յանցաւորէն չէ որ կը հանդիպինք հայ մամուլի ամէնօրեայ հրատարակութեանց մէջ այնպիսի գրուածներու, որոնք վիժածներ են տհաս ուղեղներու: Մէկ երկու անկրօն կամ հակակրօն գրողներուն գիրքերը բաւական դրամադուլիս կը հայթայթեն եւ հեղինակութեան հովեր կուտան մեր երիտասարդներէն ոմանց որ վճիռներ արձակեն կրօնական եւ հոգեբանական այնպիսի խնդիրներու մասին, որոնք մարդկային միտքը կ'զբաղեցնեն սկիզբէն ի վեր: Այնպիսիներ քաջութիւն կը համարին կործանել հայուն հայրենի հաւատքը, եւ կը կարծեն խղճի եւ մտքի ազատութեան փաստ կարծել իրենց կարծեցեալ քննադատութիւնները եկեղեցւոյ դէմ, մինչ ատենք ամէնէն պերճախօս փաստերն են իրենց խորունկ տգիտութեան՝ հանդէպ այս աշխարհի կրօնական իրականութիւններուն եւ իրենց աղգային եւ եկեղեցական պատմութեան մասին:

Բոլոր անոնք որ կը սիրեն իրենց Մայրենի եկեղեցին պէտք չէ որ քա-

ջալերեն կրօնքի և եկեղեցւոյ դէմ արտայայտուած այս իմաստակութիւնները:

Պէտք է որ կրօնքը արհամարհուի հայ ժողովուրդի մտաւորական խաւերուն մէջ: Ազնիւ մտաւորականութեան մը հետ չի կրնար հաշտուիլ այդպիսի արհամարհանք մը:

Մայրենի եկեղեցին իրօք մայրը եղած է հայ ժողովուրդին: Այդ մայրը իրաւունք ունի յարգանք պարտադրել նոյն իսկ իր ամէնէն անառակ և ապերասան զաւակներուն վրայ:

Հայ եկեղեցին օժտուած է խորունկ կրօնականութեամբ մը, այսինքն հոգեւոր կենսական արժէքներով: Անոնք որ այս իրականութիւնները չեն կրնար տեսնել, աւելի մեծ իմաստութեան մը ապացոյցը տուած կ'ըլլան լռելով քան թէ բարբառնալով զրականացնելով:

Հայաստանեայց եկեղեցին կեդրոնական ազգական է «Ազգապահպանում»ին, պէտք է դուրդուրալ անոր վրայ, պէտք է յարգել զայն. պէտք է նուիրուիլ անոր բարեկարգութեան և պայծառութեան:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քանի որ Մայրենի եկեղեցին կենսական դեր մը ունի հայ ժողովուրդի ինքնապահպանութեան մէջ, պէտք է որ այս եկեղեցին ուժաւորուի և պայծառանայ:

Եկեղեցին նոյն ինքն ժողովուրդն է, հայ ժողովուրդը: Եւ հայ ժողովուրդը շատ բաներ կորսնցուց 1915 էն ի վեր, իբրեւ հետեանք հալածանքներու, տարադրութեան, կոտորածներու, յախաբախութեանց, եւայլն եւայլն: Այս տասնհինգ տարիներու ընթացքին հայ ժողովուրդը սաղին անդին տեղաւորուեցաւ, համախմբուեցաւ, և սկսաւ վերականգնել իր սասանած կեանքը, և այս վերաշինական աշխատութեան մէջ ամէնէն յառաջ իր ուշադրութիւնը զարձուց իր զաւակներուն կրթութեան և իր Մայրենի եկեղեցւոյն վերաշինութեան:

Նոր միջավայրներ նոր պահանջներու առջև դրին հայ ժողովուրդը, որ հաւատարիմ իր դոյութիւնը պահող սկզբունքներուն, փարեցաւ իր Դպրոցին և իր եկեղեցւոյն: Հայ ժողովուրդի ողջմտութեան, ազգասիրութեան և կրօնասիրութեան ամէնէն փառաւոր ապացոյցներն են ասոնք. և հարկ անհրաժեշտ է որ օգնենք այս ողջամիտ ժողովուրդին որ վերաշինէ ինքզինքը իր նոր միջավայրներուն մէջ, չհատուածենք զայն, չկուսակցականացնենք զայն, չուժացնենք զայն իր Մայրենի եկեղեցիէն, չարաչար չգործածենք և չգործածել չտանք անոր համետ միջոցները և չապականենք անոր միտքը այն կերպերով, որոնք կը հակասեն անոր պատմութեան, որոնք կ'սպաննեն անոր ներկան, որոնք անասուգութեան ամպերով կը մուսլին անոր ապագան:

Դարմանելու համար մեր ահաւոր կորուստները Հայ ժողովուրդը պէտք է որ ունենայ իր Դպրոցները՝ Մանկապարտէզներէն մինչեւ նախակրթարաններ: Այս Դպրոցներ պէտք է գերծ ըլլան կուսակցական ճնշումներէ: Ուսուցիչներու միակ նպատակը պէտք է ըլլայ ազգային մաքուր գաստիարակութիւն, այնչափ մաքուր որ ուսանող սերունդը իր ամբողջ ազգին նայի և ոչ թէ այս կամ այն կուսակցութեան: Ազգը ամբողջութիւն մըն է, և ոչ թէ կուսակցութիւն մը: Կուսակցութիւնները ազգին ծառայելու են և ոչ թէ ազգը ծառայեցնելու են իրենց կուսակցական շահերուն: Շատ ցաւալի է որ հայ Դպրոցները գերծ չեն կուսակցական շահախնդրութիւններէ, և ասիկա ո՛չ միայն զաւանք մըն է ազգային ընդհանուր և բարձրագոյն շահերուն, այլ նաեւ նոյն ինքն կուսակցութեանց, որոնք վերջապէս իրերամարտ կազմակերպութիւններ են և նոր սե-